

ПРО ДЕТЕКТИВНУ (РОЗШУКОВУ) ДІЯЛЬНІСТЬ У ВІЙСЬКОВІЙ КРИМІНАЛІСТИЦІ (НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР)

Калюга К. В.

ВСТУП

Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила безпрецедентне зростання кількості воєнних злочинів, що зумовило докорінну трансформацію підходів до їх документування, розслідування та доказування. Сучасні умови збройного конфлікту характеризуються високою інтенсивністю бойових дій, масштабністю руйнувань, переміщенням цивільного населення, окупацією окремих територій, а також активним використанням цифрових технологій у військовій сфері. У таких обставинах традиційні криміналістичні методики виявляються недостатніми без їх суттєвої модернізації та інтеграції з новітніми інформаційно-аналітичними інструментами. Це зумовлює необхідність формування цілісної концепції детективної діяльності у сфері військової криміналістики як окремого напрямку наукового осмислення.

Воєнні злочини відрізняються від загальнокримінальних правопорушень як за своєю правовою природою, так і за механізмом вчинення, структурою суб'єктного складу та особливостями доказування. Вони нерозривно пов'язані з контекстом збройного конфлікту, що потребує встановлення не лише факту вчинення конкретного діяння, а й його зв'язку з бойовими діями, військовими операціями або політикою держави-агресора. Особливої складності набуває доведення індивідуальної кримінальної відповідальності в умовах ієрархічної військової організації, де значна частина рішень приймається колегіально або в межах вертикалі командування. Відтак документування командної відповідальності, реконструкція ланцюгів наказів і встановлення реального контролю над підлеглими потребують застосування комплексних аналітичних та криміналістичних методів.

Детективна діяльність у справах про воєнні злочини має багатовимірний характер. Вона поєднує процесуальні дії, оперативно-розшукову роботу, аналітичну обробку великих масивів інформації, використання цифрових доказів, методи відкритої розвідки (OSINT), криміналістичне моделювання подій та міжнародну співпрацю. Сучасні воєнні злочини дедалі частіше фіксуються за допомогою супутникових знімків, відеозаписів із безпілотних літальних апаратів, матеріалів соціальних мереж, геолокаційних даних, перехоплених комунікацій тощо. Це трансформує доказову систему, формуючи гібридну модель, у якій поєднуються матеріальні, цифрові та інтелектуальні джерела інформації.

Особливої уваги потребує здійснення детективної діяльності на тимчасово окупованих або щойно деокупованих територіях. Обмежений доступ до місць подій, знищення або пошкодження об'єктів інфраструктури, мінна небезпека,

психологічний стан потерпілих, свідків і очевидців, ризики для безпеки працівників правоохоронних органів істотно ускладнюють процес доказування. У таких умовах важливого значення набувають дистанційні форми документування, збереження цифрових слідів, створення аналітичних баз даних, а також взаємодія з міжнародними партнерами та громадськими ініціативами, що здійснюють первинну фіксацію подій.

Міжнародний вимір розслідування воєнних злочинів зумовлює необхідність узгодження національних процедур із міжнародними стандартами доказування. Співпраця з іноземними правоохоронними органами, участь у спільних слідчих групах, обмін інформацією, забезпечення збереження та автентичності доказів відповідно до вимог міжнародного кримінального правосуддя стають невід'ємними складовими сучасної детективної діяльності. Таким чином, вона набуває не лише внутрішньодержавного, а й транснаціонального характеру.

Актуальність дослідження зумовлена потребою теоретичного узагальнення новітньої практики розслідування воєнних злочинів, формування системної моделі детективної діяльності у військовій криміналістиці та визначення її структурних елементів. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у сфері міжнародного кримінального права та криміналістики, комплексне осмислення детективної діяльності як самостійного інституційного та методологічного феномену в умовах повномасштабного збройного конфлікту сьогодні залишається недостатньо розробленим.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад детективної діяльності у справах про воєнні злочини, аналіз її організаційних, процесуальних та аналітичних компонентів, а також визначення основних проблем і перспектив подальшого розвитку. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення завдань щодо систематизації суб'єктного складу детективної діяльності, дослідження механізмів встановлення особи невідомого злочинця та документування командної відповідальності, аналізу використання цифрових технологій і відкритих джерел інформації, а також оцінки ролі міжнародної співпраці.

Наукова новизна роботи полягає у формуванні комплексної концепції детективної діяльності у військовій криміналістиці як інтегративної системи, що поєднує кримінально-правові, кримінально-процесуальні, криміналістичні та інформаційно-аналітичні компоненти. Запропонований підхід дозволяє розглядати детективну діяльність не лише як сукупність окремих слідчих дій, а як стратегічно організований процес документування воєнних злочинів із використанням сучасних технологій та міжнародних стандартів доказування.

Дослідження спрямоване на формування науково обґрунтованої моделі детективної діяльності, здатної забезпечити ефективне розслідування, фіксацію та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів, в умовах сучасних викликів і трансформацій кримінального правосуддя.

1. Загальна характеристика детективної діяльності у військовій криміналістиці

Детективна діяльність у військовій криміналістиці є складною міждисциплінарною формою професійної діяльності, що поєднує пізнавальні, аналітичні та практичні компоненти, спрямовані на виявлення, фіксацію, дослідження й використання інформації про воєнні та пов'язані з ними злочини. Вона здійснюється в умовах збройного конфлікту та воєнного стану, що зумовлює підвищені вимоги до оперативності, безпеки, доказової надійності та міжнародної сумісності результатів такої діяльності¹²³⁴.

За своєю сутністю детективна діяльність не зводиться виключно до процесуального досудового розслідування чи оперативно-розшукової роботи. Вона має інтегративний характер і охоплює сукупність процесуально врегульованих та позапроцесуальних дій, аналітичну обробку великих масивів даних, використання спеціальних знань, криміналістичних методик, цифрових технологій, а також елементів кримінального аналізу та прогнозування. Саме така комплексність дозволяє ефективно встановлювати фактичні дані в кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів і забезпечувати належний рівень доказування як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зокрема у співвідношенні зі слідчою та оперативно-розшуковою діяльністю детективна діяльність виступає як узагальнювальна й координуюча категорія. Слідча діяльність має чітко визначені процесуальні межі та спрямована на збирання, перевірку й оцінку доказів у межах кримінального провадження. Оперативно-розшукова діяльність, своєю чергою, зорієнтована на негласне здобуття інформації, попередження та припинення злочинів, встановлення осіб, причетних до їх вчинення. Детективна діяльність поєднує ці складові з аналітичними процедурами, криміналістичним моделюванням події злочину, встановленням прихованих зв'язків між суб'єктами, подіями та процесами, що особливо важливо в умовах війни. Специфіка воєнного стану істотно трансформує зміст і форми детективної діяльності. Обмежений або повністю відсутній доступ до місць подій, активні бойові дії, мінування територій, руйнування інфраструктури, масовість злочинів та значна кількість потерпілих і свідків ускладнюють традиційні криміналістичні процедури. У таких умовах особливого значення набувають дистанційні способи збирання інформації, використання супутникових знімків, безпілотних літальних апаратів,

¹ Велічко О. О. Участь прокурора в доказуванні воєнних злочинів: стан наукових досліджень. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 5. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.19>.

² Єфіменко Т. С. Особливості доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32631/vsa.2024.3.25>.

³ Кудінов С. С., Шехавцов Р. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Т. 4. № 91. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.46>.

⁴ Погоріла С. І. Використання OSINT-технологій у розслідуванні воєнних злочинів: сучасний стан і перспективи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. Вінниця: ХНУВС, 2025. С. 346–348. dspace.univd.edu.ua.

геолокаційних даних, відкритих джерел інформації, а також міжнародних механізмів фіксації та збереження доказів. Крім того, детективна діяльність у період війни має яскраво виражений міжнародний вимір. Документування воєнних злочинів здійснюється з урахуванням стандартів міжнародного гуманітарного та кримінального права, що зумовлює необхідність забезпечення належної якості доказів, їхньої автентичності, збереження ланцюга володіння та можливості подальшого використання в міжнародних судових інституціях. У цьому контексті детективна діяльність виходить за межі суто національної правозастосовної практики та стає складовою глобальної системи протидії найтяжчим міжнародним злочинам⁵⁶⁷.

Отже, детективна діяльність у військовій криміналістиці в умовах війни є самостійним, комплексним видом професійної діяльності, який забезпечує ефективне поєднання процесуальних, оперативно-розшукових та аналітичних інструментів, адаптованих до екстремальних умов збройного конфлікту. Її значення полягає не лише у встановленні обставин конкретних кримінальних правопорушень, а й у формуванні доказової бази для притягнення винних до відповідальності, відновлення справедливості та забезпечення історичної правди про злочини війни.

2. Система суб'єктів детективної діяльності у справах про воєнні злочини

Система суб'єктів детективної діяльності у справах про воєнні злочини в умовах збройного конфлікту та воєнного стану є складною, багаторівневою та міжінституційною. Її формування зумовлене як внутрішньодержавними потребами ефективного кримінального переслідування осіб, винних у вчиненні воєнних і пов'язаних із ними злочинів, так і міжнародними зобов'язаннями України у сфері міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права. Ключову роль у здійсненні детективної діяльності відіграють слідчі органів досудового розслідування, передусім слідчі органи Національної поліції України, Державного бюро розслідувань та Служби безпеки України у межах їх предметної підслідності. Саме на цих суб'єктів покладено основний обсяг процесуально регламентованої діяльності щодо виявлення, фіксації, вилучення та первинної оцінки доказів воєнних злочинів. В умовах війни їх діяльність набуває особливої специфіки, оскільки здійснюється за обмеженого доступу до місць подій, за наявності загрози життю та здоров'ю, а також за необхідності

⁵ Кудінов С. С., Шехавцов Р. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Т. 4. № 91. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.46>.

⁶ Погорецький М. А. Документування і доказування міжнародних злочинів в Україні: процесуально-криміналістичні та цифрові стандарти прийнятності доказів для Міжнародного кримінального суду та спеціального військового трибуналу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 3. № 6. С. 94–114. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.94>.

⁷ Тимошко В. В. Використання спеціальних знань під час документування та розслідування воєнних злочинів. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2026. № 31(1). С. 307–314. DOI: <https://doi.org/10.24144/vca.2026.31.1.307>.

документування злочинів, учинених у межах масштабних і системних збройних дій. Важливе місце в системі суб'єктів детективної діяльності посідають прокурори, які відповідно до кримінального процесуального законодавства України здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. У справах про воєнні злочини роль прокурора виходить за межі класичного процесуального контролю та включає формування загальної стратегії розслідування, визначення його пріоритетів, координацію дій між різними правоохоронними органами, а також забезпечення дотримання міжнародних стандартів доказування. Особливого значення набуває орієнтація прокурорів на стандарти Міжнародного кримінального суду, зокрема щодо доведення контексту збройного конфлікту, наявності ланцюга командування, елементів командної відповідальності та системності вчинення злочинів. У релевантних кримінальних провадженнях суб'єктами детективної діяльності можуть виступати також детективи Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України. Їх участь є обґрунтованою у випадках, коли воєнні злочини поєднуються з корупційними, економічними або службовими правопорушеннями, зокрема розкраданням військового майна, зловживанням службовим становищем в умовах воєнного стану, незаконним використанням міжнародної гуманітарної допомоги. У таких провадженнях детективна діяльність набуває комплексного характеру, поєднуючи криміналістичні, фінансово-аналітичні та оперативно-розшукові методи. Окрему, надзвичайно важливу групу суб'єктів детективної діяльності становлять міжнародні слідчі групи та представники міжнародних організацій, які залучаються до документування воєнних злочинів. Йдеться, зокрема, про спільні слідчі групи (Joint Investigation Teams), створені за участю України, держав-членів Європейського Союзу, Євроюсту, а також про співпрацю з Офісом прокурора Міжнародного кримінального суду. Діяльність таких суб'єктів спрямована не лише на збір доказів, а й на їх аналітичну систематизацію, перевірку відповідності міжнародним стандартам та підготовку матеріалів для можливого міжнародного кримінального переслідування. Ефективність цієї діяльності безпосередньо залежить від узгодженості дій усіх суб'єктів, чіткого розмежування їх повноважень, а також спільного розуміння цілей розслідування воєнних злочинів як на рівні національного правосуддя, так і в контексті міжнародної кримінальної юстиції⁸⁹.

⁸ Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. *Рада Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

⁹ Чернецька О. В. Міжнародне співробітництво під час розслідування воєнних кримінальних правопорушень. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 2(19). С. 266–273. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(19\)-2025-266-273](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(19)-2025-266-273).

3. Встановлення особи злочинця та документування командної відповідальності

Встановлення особи злочинця у справах про воєнні злочини є одним із найбільш складних і водночас принципово важливих завдань детективної діяльності у військовій криміналістиці. Специфіка цього завдання зумовлена як особливими умовами вчинення злочинів під час збройного конфлікту, так і колективним, ієрархічним характером військової діяльності, у межах якої протиправні діяння часто реалізуються не ізольовано, а як елемент організованої системи командування та підпорядкування. На відміну від «звичайних» кримінальних правопорушень, у воєнних злочинах ідентифікація особи злочинця не обмежується встановленням безпосереднього виконавця. Детективна діяльність спрямовується на з'ясування повного кола причетних осіб, включаючи тих, хто видавав накази, забезпечував умови для їх виконання, здійснював контроль або свідомо не запобіг злочинним діям. У цьому контексті особливого значення набуває концепція індивідуальної кримінальної відповідальності у міжнародному гуманітарному праві, що передбачає відповідальність як за пряме вчинення злочину, так і за співучасть, підбурювання, пособництво або командну бездіяльність. Ідентифікація військовослужбовців як потенційних суб'єктів воєнних злочинів здійснюється із застосуванням комплексу криміналістичних, інформаційно-аналітичних та технічних засобів. До традиційних джерел ідентифікації належать службові документи, військові квитки, жетони, формений одяг, розпізнавальні знаки, шеврони, символіка підрозділів, а також дані військового обліку. Водночас у сучасних умовах збройного конфлікту дедалі більшого значення набувають цифрові сліди діяльності військовослужбовців. До таких слідів належать матеріали фото- та відеофіксації, записи з безпілотних літальних апаратів, супутникові знімки, дані мобільного зв'язку, геолокаційна інформація, а також контент із соціальних мереж і месенджерів. Детективна діяльність у цьому аспекті полягає не лише у збиранні зазначених даних, а й у їхній систематизації, співставленні та верифікації з метою достовірного встановлення особи конкретного військовослужбовця, його належності до певного підрозділу та фактичної присутності у місці вчинення злочину. Однією з ключових особливостей детективної діяльності у військовій криміналістиці є необхідність встановлення ланцюга командування. Що передбачає реконструкцію структури військового підрозділу, визначення посадових обов'язків кожної особи, аналіз службових наказів, рапортів, журналів бойових дій, а також неформальних каналів управління. Особливе значення має з'ясування того, чи усвідомлювали командири злочинний характер відданих наказів, чи мали вони реальну можливість запобігти вчиненню злочину та чи вживали для цього необхідних заходів. У цьому аспекті детективна діяльність тісно пов'язана з доктриною командної відповідальності, що визнається як національним кримінальним правом, так і практикою міжнародних кримінальних судових інституцій. Детективи та слідчі мають не лише встановити формальну підпорядкованість, а й довести фактичний контроль командира над підлеглими, що є вирішальним для кваліфікації його дій або бездіяльності. Найскладнішим елементом детективної діяльності у справах про

воєнні злочини є доведення персональної участі конкретної особи у злочині. Йдеться не лише про встановлення фізичної присутності особи на місці події, а й про доведення її активної ролі, форми вини, наміру та усвідомлення протиправного характеру власних дій або отриманих наказів. Детективна діяльність у цьому напрямі базується на комплексному аналізі доказів різної природи: показань свідків і потерпілих, матеріалів відеофіксації, цифрових слідів, службових документів, результатів експертних досліджень. Особливу роль відіграє криміналістичний аналіз поведінки особи, що дозволяє встановити послідовність її дій, мотивацію та ступінь усвідомлення наслідків. Саме комплексність дозволяє забезпечити індивідуалізацію кримінальної відповідальності та уникнути колективного або абстрактного покладання вини. Специфіка детективної діяльності щодо встановлення особи злочинця у військовій криміналістиці полягає у поєднанні ідентифікаційних, аналітичних та доказових процедур, спрямованих на всебічне відтворення ролі кожного учасника воєнного злочину. Це забезпечує відповідність розслідувань як вимогам національного кримінального процесу, так і стандартам міжнародного кримінального правосуддя¹⁰¹¹¹².

4. Аналітична детективна діяльність у структурі військової криміналістики

Аналітична детективна діяльність посідає ключове місце у структурі військової криміналістики та є визначальним чинником ефективності розслідування воєнних злочинів. Її значення зумовлене насамперед масштабністю та складністю таких злочинів, множинністю джерел інформації, колективним характером протиправної діяльності та необхідністю встановлення системних закономірностей злочинної поведінки в умовах збройного конфлікту. На відміну від класичних форм слідчої діяльності, орієнтованих переважно на аналіз окремого епізоду, аналітична детективна діяльність має комплексний і стратегічний характер. Вона спрямована на обробку, узагальнення та інтерпретацію великих масивів різномірних даних з метою виявлення прихованих зв'язків, причинно-наслідкових залежностей і повторюваних моделей злочинної поведінки. В умовах сучасної війни детективна діяльність здійснюється в середовищі надзвичайно великих інформаційних потоків. До них належать показання великої кількості свідків і потерпілих, матеріали кримінальних проваджень, цифрові дані з мобільних пристроїв, інформація з відкритих джерел (OSINT), супутникові знімки, матеріали міжнародних правозахисних організацій, звіти моніторингових місій, а також аналітичні продукти спільних слідчих груп. Аналітична детективна

¹⁰ Freeman L. *Digital Evidence and War Crimes Prosecutions: The Impact of New Technologies on International Criminal Investigations*. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 350 p.

¹¹ International Criminal Court, Office of the Prosecutor. *Strategic Plan 2023–2025*. The Hague : ICC, 2023. 40 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-07/2023-2025-Strategic-Plan.pdf>.

¹² Mettraux G. *The Law of Command Responsibility*. Oxford : Oxford University Press, 2009. 522 p.

діяльність у цьому контексті полягає не лише у збиранні зазначених даних, а насамперед у їх структуризації, класифікації та інтеграції. Використання методів аналізу великих масивів даних (Big Data) дозволяє об'єднувати розрізнені факти в єдину аналітичну систему, виявляти повторювані події, типові сценарії злочинної діяльності, а також просторово-часові закономірності вчинення воєнних злочинів. Особливого значення набуває кореляційний аналіз, який дозволяє встановлювати зв'язки між подіями, особами та підрозділами, навіть за відсутності прямих доказів. Такий підхід є надзвичайно важливим у ситуаціях, коли доступ до місця події обмежений або відсутній, а доказова база формується за рахунок непрямих і цифрових джерел. Одним із центральних завдань такої аналітичної детективної діяльності є встановлення моделей злочинної поведінки у воєнних злочинах. Йдеться про виявлення повторюваних способів дій, типових форм насильства, однакових підходів до вибору жертв, а також характерних ознак організації та виконання злочинних наказів. Військова криміналістика виходить з того, що воєнні злочини рідко мають випадковий характер. Навпаки, вони часто є елементом системної політики або практики, що реалізується через конкретні військові підрозділи, командирів і виконавців. Аналітична детективна діяльність дозволяє виявити такі системні риси, що має вирішальне значення для доведення не лише окремих епізодів, а й загального злочинного контексту. Моделювання злочинної поведінки включає аналіз способів підготовки та вчинення злочинів, використаних засобів і методів, реакції виконавців на зовнішні обставини, а також їхню поведінку після вчинення злочину. На основі такого аналізу формуються узагальнені криміналістичні моделі, які дозволяють прогнозувати подальші дії злочинців, визначати найбільш імовірних суб'єктів злочину та оптимізувати тактичні рішення детективів і слідчих. Криміналістичний аналіз є методологічною основою аналітичної детективної діяльності у військовій криміналістиці. Він поєднує логічні, статистичні, психологічні та інформаційні методи дослідження, спрямовані на пізнання механізму злочинної діяльності у її цілісності. У справах про воєнні злочини криміналістичний аналіз застосовується для відновлення подій, встановлення ролей окремих осіб, аналізу командних рішень та оцінки їх відповідності нормам міжнародного гуманітарного права. Особливу роль відіграє аналіз сукупності доказів, коли кожен окремий доказ може мати обмежену доказову силу, але в поєднанні з іншими утворює логічно узгоджену та переконливу систему. Аналітична детективна діяльність також передбачає використання профілювання осіб, причетних до воєнних злочинів, з урахуванням їхніх посадових функцій, попереднього досвіду, стилю управління та поведінкових характеристик. Це дозволяє більш точно визначати ступінь їхньої відповідальності та диференціювати роль виконавців і командирів. Аналітична детективна діяльність у військовій криміналістиці в такому сенсі виступає не допоміжним, а системоутворюючим елементом розслідування воєнних злочинів. Вона забезпечує перехід від фрагментарного збирання фактів до цілісного розуміння злочинної діяльності як соціально-правового та організаційного явища. Саме завдяки аналітичному підходу стає можливим доведення системності воєнних злочинів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між рішеннями

командування та діями виконавців, а також формування доказової бази, придатної для використання як у національних судах, так і в міжнародних судових інституціях¹³14151617181920.

5. Використання OSINT у детективній діяльності щодо воєнних злочинів

Зазначимо, що сьогодні використання відкритих джерел інформації (Open Source Intelligence, OSINT) у сучасній детективній діяльності стало одним із ключових інструментів військової криміналістики. У контексті збройного конфлікту та воєнного стану OSINT набуває особливого значення, оскільки дозволяє отримувати, перевіряти та аналізувати інформацію про воєнні злочини за умов обмеженого доступу до місця події, відсутності безпосереднього контролю над територіями або неможливості негайного проведення слідчих (розшукових) дій. Сутність використання OSINT у детективній діяльності полягає в системному зборі та аналітичній обробці інформації, що міститься у відкритих і загальнодоступних джерелах, з подальшим її процесуальним закріпленням та використанням у доказуванні. На відміну від оперативно-розшукових заходів, OSINT не передбачає негласного втручання у приватне життя, однак потребує високого рівня методичної підготовки та критичного мислення з боку правоохоронців (слідчих, детективів тощо). Соціальні мережі є одним із найпотужніших джерел OSINT у розслідуванні воєнних злочинів. Публікації військовослужбовців, очевидців, місцевих жителів, журналістів

¹³ Eurojust. Core International Crimes Casework Report 2023. The Hague : Eurojust, 2023. 52 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/core-international-crimes-casework-report-2023>.

¹⁴ European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust). Guidelines for Prosecuting Core International Crimes. The Hague : Eurojust, 2023. 78 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/guidelines-prosecuting-core-international-crimes>.

¹⁵ International Criminal Court. Policy on Case Selection and Prioritisation. The Hague : International Criminal Court, 2023. 28 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/2023-Policy-on-Case-Selection-and-Prioritisation.pdf>.

¹⁶ International Criminal Court. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Judgment pursuant to Article 74 of the Statute. ICC-01/05-01/08-3343. 21 March 2016. URL : <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01-05-01-08-3343>.

¹⁷ United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Geneva : United Nations, 2023. URL : <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicuhr-ukraine>.

¹⁸ United Nations. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. New York ; Geneva : United Nations, 2022. 132 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>.

¹⁹ United Nations. Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Istanbul Protocol). 2022 revised edition. New York : United Nations, 2022. 224 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol>.

²⁰ Werle G., Jeßberger F. Principles of International Criminal Law. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 711 p.

та пропагандистських ресурсів нерідко містять відомості про час, місце та обставини вчинення злочинів, участь конкретних осіб або підрозділів, а також про ланцюг командування. У детективній діяльності інформація із соціальних мереж використовується для: ідентифікації осіб, причетних до воєнних злочинів; встановлення їхнього місця перебування у визначений проміжок часу; підтвердження належності до конкретного військового підрозділу; відтворення подій та перевірки показань свідків. Водночас соціальні мережі є середовищем високого рівня дезінформації, маніпуляцій та постановочних матеріалів. У зв'язку з цим детективна діяльність у сфері OSINT передбачає обов'язкову перевірку автентичності акаунтів, часу та місця публікацій, аналіз метаданих, зіставлення інформації з іншими джерелами та використання принципу множинного підтвердження. Відео- та фотоматеріали, отримані з відкритих джерел, відіграють особливо важливу роль у документуванні воєнних злочинів. Вони дозволяють фіксувати наслідки обстрілів, авіаударів, знищення цивільної інфраструктури, поводження з військовополоненими та цивільним населенням. У детективній діяльності такі матеріали використовуються для: встановлення факту вчинення злочину; визначення типу застосованого озброєння; ідентифікації осіб, техніки та символіки підрозділів; відтворення послідовності подій. Особливе значення має криміналістичний аналіз зображень, який включає перевірку цілісності файлів, аналіз тіней, погодних умов, об'єктів місцевості, зіставлення з іншими відео- та фотоданими. Детективна діяльність у цій сфері вимагає залучення спеціальних знань і експертів, а також чіткого дотримання вимог процесуального оформлення доказів. Супутникові знімки та геолокаційні дані є одним із найбільш об'єктивних і переконливих джерел OSINT у розслідуванні воєнних злочинів. Вони дозволяють фіксувати зміни місцевості, переміщення військової техніки, наслідки бойових дій та руйнування цивільних об'єктів у динаміці (дані використовуються для: підтвердження місця і часу вчинення злочину; встановлення маршрутів переміщення підрозділів; зіставлення показань свідків з об'єктивними даними; доведення системного характеру злочинної діяльності. Геолокаційні дані, отримані з цифрових пристроїв, застосовуються для встановлення місця перебування конкретних осіб у критичний момент, що має вирішальне значення для доведення персональної участі у воєнному злочині. Ключовою особливістю використання OSINT у детективній діяльності є необхідність його належного процесуального закріплення. Інформація з відкритих джерел сама по собі не завжди має статус доказу, однак може слугувати підставою для проведення слідчих (розшукових) дій, формування слідчих версій та отримання процесуально допустимих доказів. Взагалі, у міжнародному вимірі OSINT дедалі активніше використовується у практиці міжнародних кримінальних трибуналів і Міжнародного кримінального суду, що зумовлює необхідність дотримання високих стандартів верифікації, збереження ланцюга доказів та документування джерел походження інформації. OSINT у детективній діяльності у військовій криміналістиці – це стратегічно важливий інструмент встановлення фактичних даних у справах про воєнні злочини. Його ефективність залежить від поєднання технічних можливостей,

аналітичного мислення та чіткого дотримання процесуальних і етичних стандартів²¹²²²³²⁴.

6. Особливості детективної діяльності на тимчасово окупованих територіях

Детективна діяльність у справах про воєнні злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях, характеризується особливою складністю та специфічними умовами здійснення. Відсутність ефективного контролю з боку державних органів України, обмежений або повністю відсутній доступ до місця події, постійна загроза життю та безпеці осіб, а також активна протидія з боку окупаційних адміністрацій зумовлюють необхідність застосування нетрадиційних підходів до збору та аналізу доказової інформації. У таких умовах детективна діяльність виходить за межі класичної моделі безпосереднього огляду місця події та проведення слідчих (розшукових) дій. Вона набуває відкладеного, дистанційного та багаторівневого характеру, поєднуючи елементи криміналістичного аналізу, аналітичної роботи, використання цифрових технологій та міжнародної співпраці. Однією з ключових проблем детективної діяльності на тимчасово окупованих територіях є фактична неможливість своєчасного та повноцінного огляду місця події. Детективи та слідчі позбавлені можливості безпосередньо фіксувати сліди злочину, вилучати речові докази, проводити слідчі експерименти та інші процесуальні дії у момент вчинення злочину або одразу після нього. У зв'язку з цим особливою значення набуває криміналістичне відтворення (реконструкція) подій, що ґрунтується на аналізі непрямих доказів, цифрових слідів, матеріалів відкритих джерел та свідчень осіб, які залишили окуповану територію. Детективна діяльність у таких умовах орієнтується не стільки на фіксацію окремих слідів, скільки на відтворення загальної картини злочину з урахуванням часових, просторових і поведінкових чинників. Важливим напрямом детективної діяльності на тимчасово окупованих територіях є робота з внутрішньо переміщеними особами, біженцями та іншими свідками, які залишили зону окупації. Саме ці особи часто виступають основним джерелом первинної інформації про вчинені воєнні злочини, їхніх виконавців та обставини. Особливістю допиту таких свідків є їхній психологічний стан, зумовлений пережитим насильством, тривалим перебуванням у зоні бойових дій, страхом репресій щодо родичів, які залишилися на окупованій території. Детективна діяльність у цьому контексті потребує застосування спеціальних тактичних

²¹ Eurojust. Core International Crimes Casework Report 2023. The Hague : Eurojust, 2023. 52 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/core-international-crimes-casework-report-2023>.

²² International Criminal Court. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Judgment pursuant to Article 74 of the Statute. ICC-01/05-01/08-3343. 21 March 2016. URL : <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/08-3343>.

²³ United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Geneva : United Nations, 2023. URL : <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicir-ukraine>.

²⁴ United Nations. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. New York ; Geneva : United Nations, 2022. 132 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>.

прийомів, спрямованих на мінімізацію повторної травматизації, забезпечення безпеки свідків та отримання максимально повних і достовірних показань. Значну роль відіграє також фіксація показань у формі, придатній для подальшого використання у судових провадженнях, зокрема в міжнародних судових інституціях. Це вимагає дотримання стандартів документування, передбачених міжнародним гуманітарним правом і практикою Міжнародного кримінального суду. Умови тимчасової окупації зумовлюють широке застосування дистанційного документування воєнних злочинів як одного з ключових інструментів детективної діяльності. Йдеться про збирання та аналіз інформації без фізичної присутності на місці події, з використанням цифрових технологій, OSINT, супутникових знімків, відео- та фотоматеріалів, а також матеріалів міжнародних і неурядових організацій. Дистанційне документування дозволяє фіксувати факти злочинів у режимі реального часу або з мінімальним затримкою, зберігати докази до моменту деокупації територій та формувати первинну доказову базу. При цьому детективна діяльність повинна бути спрямована на забезпечення автентичності, цілісності та перевірюваності таких матеріалів, що має вирішальне значення для їх подальшого процесуального використання. Особливістю детективної діяльності на тимчасово окупованих територіях є її відкладений характер. Первинне документування злочинів здійснюється заочно, тоді як повноцінне досудове розслідування, включно з оглядом місця події, експертними дослідженнями та вилученням речових доказів, часто можливе лише після деокупації відповідної території. Такий підхід вимагає стратегічного планування детективної діяльності, збереження та систематизації зібраної інформації, а також підготовки до повторного або додаткового документування злочинів у майбутньому. Водночас він дозволяє забезпечити безперервність розслідування та недопущення втрати доказів навіть за відсутності доступу до місця події. Можна сказати, що, детективна діяльність на тимчасово окупованих територіях виступає самостійним і надзвичайно складним напрямом військової криміналістики. Вона поєднує елементи криміналістичного аналізу, психології, цифрових технологій та міжнародного співробітництва, забезпечуючи можливість документування воєнних злочинів навіть у найскладніших умовах. А ефективність такої діяльності має вирішальне значення не лише для притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності, а й для відновлення історичної справедливості, захисту прав потерпілих та формування доказової бази для міжнародної кримінальної юстиції²⁵²⁶²⁷²⁸.

²⁵ International Criminal Court. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Judgment pursuant to Article 74 of the Statute. ICC-01/05-01/08-3343. 21 March 2016. URL : <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/08-3343>.

²⁶ United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Geneva : United Nations, 2023. URL : <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicuhr-ukraine>.

²⁷ United Nations. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. New York ; Geneva : United Nations, 2022. 132 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>.

²⁸ United Nations. Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Istanbul Protocol). 2022 revised edition. New York : United Nations, 2022. 224 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol>.

7. Міжнародна детективна співпраця

Міжнародна детективна співпраця у сфері розслідування воєнних злочинів є невід'ємною складовою сучасної військової криміналістики та зумовлена транснаціональним характером таких правопорушень, масштабністю їх наслідків, а також необхідністю дотримання міжнародних стандартів доказування. В умовах збройних конфліктів національні правоохоронні органи об'єктивно потребують координації з міжнародними інституціями, що володіють спеціальними мандатами, досвідом та ресурсами для документування і правової оцінки воєнних злочинів. Однією з найбільш ефективних форм такої взаємодії є створення спільних слідчих груп (Joint Investigation Teams – JIT). Їх діяльність дозволяє об'єднати зусилля правоохоронних органів кількох держав, забезпечити оперативний обмін інформацією, спільне планування слідчих та детективних дій, а також узгоджене використання доказів у національних та міжнародних кримінальних провадженнях. У межах JIT формується єдиний підхід до збору, фіксації та збереження доказів, що має особливе значення для подальшого їх використання в міжнародних судових інстанціях. Важливим напрямом міжнародної детективної співпраці є взаємодія з Міжнародним кримінальним судом. Вона охоплює передачу матеріалів кримінальних проваджень, аналітичних звітів, результатів експертних досліджень, а також координацію дій щодо ідентифікації осіб, які можуть нести індивідуальну кримінальну відповідальність за воєнні злочини. При цьому національні органи досудового розслідування адаптують свою детективну діяльність до стандартів доказування, що застосовуються МКС, зокрема щодо доведення ланцюга командування, наявності умислу та усвідомлення протиправного характеру вчинених дій. Обмін доказовою інформацією між державами та міжнародними організаціями становить окремий напрям міжнародної детективної співпраці. Він включає передачу матеріалів фото- і відеофіксації, супутникових знімків, цифрових даних, результатів OSINT-досліджень, а також свідчень потерпілих, свідків та очевидців. Такий обмін потребує дотримання принципів належної процесуальної форми, захисту персональних даних та забезпечення автентичності доказів, що є критично важливим для їх подальшої правової оцінки. Загалом міжнародна детективна співпраця сприяє уніфікації підходів до розслідування воєнних злочинів, підвищує ефективність документування міжнародних злочинів та створює передумови для невідворотності покарання осіб, винних у грубих порушеннях норм міжнародного гуманітарного права. У контексті військової криміналістики вона виступає важливим інструментом інтеграції національних і міжнародних механізмів правосуддя та зміцнення міжнародної кримінальної юстиції загалом^{29 30 31}.

²⁹ Bantekas I., Nash S. *International Criminal Law*. London ; New York : Routledge, 2022. 384 p.

³⁰ Schmitt M. N. (ed.) *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations*. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. xli, 598 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316822524>.

³¹ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Manual on Mutual Legal Assistance and Extradition*. Vienna : United Nations Office on Drugs and Crime, 2018. 456 p. URL : https://www.unodc.org/documents/organized-crime/MLA_Manual_E.pdf.

Тактичні прийоми детективної діяльності у військовій криміналістиці становлять сукупність спеціальних методів і способів організації та здійснення слідчих і аналітичних дій, спрямованих на ефективне викриття воєнних злочинів та встановлення осіб, причетних до їх вчинення. Їх застосування зумовлене складністю військових злочинів, багаторівневістю командних структур, маскуванням протиправної діяльності та активною протидією з боку організованих військових формувань. Однією з базових особливостей тактичних прийомів у військовій криміналістиці є їх спрямованість не лише на фіксацію окремого злочинного діяння, а й на відтворення цілісного механізму злочину, що включає підготовку, прийняття рішень, віддання наказів, виконання та приховування наслідків. У цьому контексті детективна діяльність виходить за межі класичного встановлення факту злочину та набуває системного характеру, орієнтованого на викриття організованої та ієрархічно вибудованої злочинної поведінки. Одним із ключових тактичних прийомів є приховане встановлення особи злочинця, яке передбачає поетапне накопичення доказової інформації без передчасного розкриття інтересу правоохоронних органів до конкретної особи. Такий підхід дозволяє запобігти знищенню доказів, узгодженню показань між співучасниками та втечі підозрюваних. Прихована ідентифікація злочинців здійснюється шляхом комплексного аналізу цифрових слідів, матеріалів відкритих джерел інформації (OSINT), службових і бойових документів, фото- та відеоматеріалів, перехоплених комунікацій, а також шляхом зіставлення фактичних даних із відомостями про структуру, підпорядкованість і дислокацію військових підрозділів. Такий тактичний прийом дозволяє поступово звужувати коло причетних осіб і переходити до процесуальних дій лише за наявності достатньої доказової бази.

Особливе місце у системі тактичних прийомів посідає документування командної відповідальності, що є однією з визначальних рис розслідування воєнних злочинів. Детективна діяльність у цьому напрямі спрямована на встановлення не лише безпосередніх виконавців протиправних дій, а й осіб командного та керівного складу, які видавали злочинні накази, санкціонували їх виконання, створювали умови для вчинення злочинів або свідомо не вживали заходів для їх припинення. Документування командної відповідальності потребує ретельного аналізу ланцюга командування, формального і фактичного підпорядкування, порядку прийняття рішень, характеру та змісту відданих наказів, а також встановлення обізнаності командирів щодо протиправного характеру дій підлеглих і можливих наслідків таких дій. У цьому контексті тактичні прийоми детективної діяльності мають відповідати міжнародним стандартам доведення, зокрема принципам індивідуальної кримінальної відповідальності та відповідальності командирів, сформульованим у практиці міжнародних кримінальних трибуналів і Міжнародного кримінального суду. Важливою умовою ефективності тактичних прийомів є поєднання слідчих і аналітичних методів детективної діяльності. Класичні слідчі дії – допити, огляди, обшуки, експертизи, тимчасовий доступ до речей і документів – доповнюються криміналістичним аналізом великих масивів інформації, побудовою аналітичних моделей, реконструкцією подій у просторі й часі, встановленням типових схем та повторюваних елементів

злочинної поведінки. Такий синтез дозволяє не лише фіксувати окремі докази, а й формувати цілісну доказову концепцію кримінального провадження. Окрему увагу в межах тактичних прийомів приділено урахуванню психологічних особливостей підозрюваних, свідків і потерпілих. Розуміння мотивації, рівня підпорядкованості, страху відповідальності, групової лояльності або ідеологічної обумовленості поведінки осіб, причетних до воєнних злочинів, дозволяє обирати найбільш ефективні тактичні прийоми комунікації, допиту, перевірки показань і викриття неправдивої інформації. Загалом тактичні прийоми детективної діяльності у військовій криміналістиці мають комплексний, багаторівневий і міждисциплінарний характер. Вони спрямовані на досягнення головної мети розслідування – повне, всебічне й об'єктивне встановлення обставин воєнного злочину, ролі кожного учасника та забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності з дотриманням національних і міжнародних стандартів кримінального провадження³²³³³⁴³⁵.

8. Проблеми та перспективи розвитку детективної діяльності

Взагалі, детективна діяльність у сфері розслідування воєнних злочинів характеризується високим рівнем складності, що зумовлено як об'єктивними умовами збройного конфлікту, так і недосконалістю нормативно-правового та організаційного забезпечення. Аналіз проблем і перспектив її розвитку має важливе значення для формування ефективної моделі військової криміналістики, здатної відповідати сучасним викликам війни та післявоєнного правосуддя. Серед ключових проблем детективної діяльності насамперед можна виокремити правові обмеження, пов'язані з фрагментарністю національного законодавства у сфері розслідування воєнних злочинів та його неповною узгодженістю з нормами міжнародного гуманітарного і кримінального права. Чинні процесуальні механізми не завжди враховують специфіку масових злочинів, вчинених у зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, що ускладнює належне збирання, фіксацію та збереження доказів. Додатковою проблемою є складність реалізації міжнародної юрисдикції, зокрема у випадках, коли підозрювані перебувають за межами досяжності національних правоохоронних органів або користуються фактичним імунітетом, зумовленим військовим чи політичним статусом. Окрему групу проблем становлять етичні дилеми детективної діяльності, які особливо загострюються в умовах війни. Йдеться, зокрема, про баланс між необхідністю ефективного документування воєнних злочинів і

³² Ambos K. *Treatise on International Criminal Law. Volume III: International Criminal Procedure*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2024. 912 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780192844262.001.0001>.

³³ Cryer R., Friman H., Robinson D., Wilmschurst E. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. 4th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 536 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108689279>.

³⁴ International Criminal Court. *Policy on Case Selection and Prioritisation*. The Hague : Office of the Prosecutor, ICC, 2023. 28 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/2023-Policy-on-Case-Selection-and-Prioritisation.pdf>.

³⁵ Sluiter G., Harnisch C., Buisman C., Zahar A. *International Criminal Procedure: Principles and Rules*. Oxford : Oxford University Press, 2013. 1176 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780199658022.001.0001>.

дотриманням прав людини, захистом приватності потерпілих, свідків та підозрюваних, а також про допустимі межі використання цифрових даних, матеріалів із соціальних мереж, супутникових знімків і перехоплених комунікацій. Використання таких джерел інформації, з одного боку, значно підвищує ефективність розслідування, а з іншого – породжує ризики порушення принципів законності, пропорційності та недопущення вторинної викривленості потерпілих. Не менш суттєвими є організаційні та кадрові проблеми, зокрема дефіцит спеціалізованих детективів і аналітиків, недостатній рівень підготовки кадрів у сфері міжнародного кримінального права та військової криміналістики, а також обмеженість технічних і фінансових ресурсів. В умовах війни ці проблеми посилюються постійною загрозою безпеці працівників правоохоронних органів і необхідністю оперативного реагування на велику кількість кримінальних проваджень. Водночас перспективи розвитку детективної діяльності у справах про воєнні злочини пов'язані насамперед з удосконаленням законодавства та практики його застосування. Актуальним є подальше гармонізування національного кримінального і кримінального процесуального законодавства з нормами міжнародного гуманітарного права та стандартами Міжнародного кримінального суду, зокрема щодо визначення складів воєнних злочинів, форм відповідальності та правил доказування. Важливим напрямом є нормативне врегулювання використання цифрових доказів і результатів OSINT-аналізу з метою забезпечення їх допустимості та надійності у кримінальному провадженні. Перспективним напрямом розвитку є також впровадження сучасних аналітичних і інформаційних технологій, включаючи системи обробки великих масивів даних, штучний інтелект, геоінформаційні системи та криміналістичне моделювання. Такі інструменти здатні істотно підвищити ефективність детективної діяльності, сприяти встановленню системних злочинних практик і виявленню прихованих зв'язків між подіями, особами та військовими підрозділами. Вирішальне значення для подальшого розвитку детективної діяльності має розширення міжнародної співпраці, зокрема участь у спільних слідчих групах, обмін доказовою та аналітичною інформацією, залучення експертної підтримки міжнародних організацій. Така взаємодія не лише підвищує якість розслідування воєнних злочинів, а й створює підґрунтя для ефективного притягнення винних осіб до відповідальності на національному та міжнародному рівнях, що є важливим елементом відновлення справедливості та верховенства права в умовах збройного конфлікту і післявоєнного періоду³⁶³⁷³⁸.

³⁶ Eurojust. Joint Investigation Teams – Practical Guide. 2nd ed. The Hague : Eurojust, 2023. 88 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/joint-investigation-teams-practical-guide>.

³⁷ International Criminal Court, Office of the Prosecutor. Strategic Plan 2023–2025. The Hague : ICC, 2023. 40 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-07/2023-2025-Strategic-Plan.pdf>.

³⁸ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Handbook on Complementarity: An Introduction to the Role of National Courts and the ICC in Prosecuting International Crimes. Vienna : United Nations, 2023. 132 p. URL : https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Complementarity.pdf.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформовано цілісне теоретико-прикладне бачення детективної діяльності у сфері військової криміналістики як комплексного, багаторівневого та інтегративного виду професійної діяльності, спрямованого на ефективне документування, розслідування та доказування воєнних злочинів в умовах збройного конфлікту. Доведено, що сучасна модель детективної діяльності виходить за межі традиційного розуміння слідчої роботи та набуває стратегічного характеру, поєднуючи процесуальні, аналітичні, технологічні та міжнародно-коопераційні компоненти.

Обґрунтовано, що воєнні злочини мають специфічну правову та криміналістичну природу, яка зумовлює особливості їх доказування. На відміну від загальнокримінальних правопорушень, у справах про воєнні злочини необхідно встановлювати контекст збройного конфлікту, зв'язок діяння з воєнними діями, а також відповідність поведінки суб'єкта ознакам міжнародного гуманітарного права. Це обумовлює підвищені вимоги до аналітичної роботи, систематизації доказів і відтворення повної картини події у її політичному, військовому та соціальному вимірі.

Встановлено, що система суб'єктів детективної діяльності у справах про воєнні злочини має складний інституційний характер. Вона охоплює національні органи досудового розслідування, прокурорів, спеціалізовані підрозділи, експертні установи, аналітичні центри, а також міжнародні інституції та партнерські структури. Ефективність такої діяльності залежить від належної координації між цими суб'єктами, розмежування компетенції та уніфікації стандартів доказування відповідно до міжнародних вимог.

Окрему увагу приділено проблематиці встановлення особи невідомого злочинця та документування командної відповідальності. Доведено, що в умовах ієрархічної військової організації ключового значення набуває реконструкція вертикалі управління, встановлення фактичного контролю командира над підлеглими, аналіз наказів, комунікацій і поведінкових моделей. Це потребує використання комплексних криміналістичних методів, включаючи криміналістичне моделювання, аналіз великих масивів даних та цифрових слідів тощо.

У роботі аргументовано, що аналітична детективна діяльність є системоутворюючим елементом сучасної військової криміналістики. Вона забезпечує інтеграцію розрізнених доказів, формування логічних зв'язків між окремими епізодами, виявлення закономірностей злочинної поведінки та ідентифікацію причетних осіб. Особливу роль у цьому процесі відіграють інформаційно-аналітичні технології, зокрема обробка великих масивів даних, геопросторовий аналіз, цифрова верифікація матеріалів та використання методів відкритої розвідки (OSINT).

Доведено, що цифрові докази стають одним із ключових джерел інформації у справах про воєнні злочини. Супутникові знімки, відеоматеріали, дані соціальних мереж, геолокаційні координати, електронні комунікації формують нову доказову реальність, яка потребує забезпечення автентичності, цілісності та допустимості таких матеріалів у судовому процесі. Водночас їх використання ставить питання щодо методологічної стандартизації, належного збереження та експертної оцінки.

Проаналізовано особливості здійснення детективної діяльності на тимчасово окупованих та деокупованих територіях. Встановлено, що такі умови створюють комплекс додаткових ризиків та процесуальних труднощів, пов'язаних із безпекою, обмеженим доступом до місць подій, руйнуванням матеріальних слідів і психологічним станом потерпілих. Це обумовлює необхідність застосування дистанційних форм документування, попередньої фіксації інформації та поетапного відновлення доказової бази.

Важливим стратегічним напрямом розвитку детективної діяльності визначено міжнародну співпрацю. Бо участь у спільних слідчих групах, обмін інформацією з іноземними партнерами, взаємодія з міжнародними судовими інституціями сприяють підвищенню ефективності розслідувань та забезпечують відповідність доказової бази міжнародним стандартам. Такий підхід формує передумови для притягнення винних осіб до відповідальності як у національних судах, так і на міжнародному рівні.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що детективна діяльність у сфері військової криміналістики є самостійним комплексним напрямом професійної та наукової діяльності, який потребує подальшого теоретичного осмислення та методичного вдосконалення. Перспективи її розвитку пов'язані з удосконаленням нормативного регулювання, впровадженням сучасних цифрових технологій, підвищенням рівня професійної підготовки кадрів, а також із розширенням міжнародної кооперації. Запропонована концепція детективної діяльності створює методологічне підґрунтя для формування ефективної системи розслідування воєнних злочинів, здатної забезпечити належне документування, доказування та притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні норм міжнародного гуманітарного права в умовах сучасного збройного конфлікту.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження детективної діяльності у сфері військової криміналістики в умовах сучасного збройного конфлікту. Актуальність теми зумовлена беспрецедентним зростанням кількості воєнних злочинів, ускладненням механізмів їх вчинення та необхідністю забезпечення ефективного документування і доказування відповідно до національних і міжнародних стандартів. У роботі обґрунтовано, що традиційні підходи до криміналістичного забезпечення досудового розслідування потребують концептуального оновлення з урахуванням транснаціонального характеру воєнних злочинів, специфіки командної структури військових формувань та активного використання цифрових технологій у сучасних бойових діях.

Проаналізовано сутність детективної діяльності як багатовимірної системи, що поєднує процесуальні, організаційні, аналітичні та інформаційно-технологічні компоненти. Визначено, що її зміст виходить за межі класичного розуміння слідчої діяльності та включає комплекс заходів із встановлення обставин події, ідентифікації осіб, причетних до вчинення злочину, документування командної відповідальності, а також інтеграції доказів із різномірних джерел. Особливу увагу приділено встановленню індивідуальної

кримінальної відповідальності в умовах ієрархічної військової організації, що передбачає реконструкцію вертикалі управління, аналіз наказів, комунікацій та фактичного контролю над підлеглими.

Окремий блок дослідження присвячено аналітичній детективній діяльності та криміналістичному моделюванню як ключовим інструментам систематизації доказової інформації. Доведено, що використання цифрових доказів, геопросторового аналізу, великих масивів даних, матеріалів відкритих джерел (OSINT) і супутникових знімків формує нову доказову реальність, яка потребує належної методологічної стандартизації та забезпечення автентичності й допустимості інформації. Обґрунтовано, що цифровізація розслідувань істотно розширює можливості документування воєнних злочинів, водночас висуваючи підвищені вимоги до професійної підготовки суб'єктів детективної діяльності.

Проаналізовано особливості здійснення розслідувань на тимчасово окупованих і деокупованих територіях, де обмежений доступ до місць подій, руйнування матеріальних слідів та ризики для безпеки учасників кримінального провадження зумовлюють необхідність застосування дистанційних форм документування та поетапного відновлення доказової бази. Наголошено на стратегічному значенні міжнародної співпраці, участі у спільних слідчих групах та узгодженні процедур доказування з міжнародними стандартами, що забезпечує перспективу притягнення винних осіб до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У результаті дослідження сформульовано концептуальну модель детективної діяльності у військовій криміналістиці як інтегративної системи, здатної забезпечити ефективне розслідування та доказування воєнних злочинів в умовах сучасних викликів. Отримані висновки можуть бути використані для вдосконалення теоретичних засад криміналістики, розвитку методик розслідування воєнних злочинів та підвищення практичної ефективності діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: OSINT, військова криміналістика, воєнні злочини, детективна діяльність, доказування, командна відповідальність, криміналістичне моделювання, міжнародне гуманітарне право, міжнародна кримінальна юстиція, міжнародна співпраця, спільні слідчі групи, цифрові докази.

Література

1. Ambos K. Treatise on International Criminal Law. Volume III: International Criminal Procedure. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2024. 912 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780192844262.001.0001>.
2. Bantekas I., Nash S. International Criminal Law. London ; New York : Routledge, 2022. 384 p.
3. Cryer R., Friman H., Robinson D., Wilmschurst E. An Introduction to International Criminal Law and Procedure. 4th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 536 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108689279>.
4. Eurojust. Core International Crimes Casework Report 2023. The Hague : Eurojust, 2023. 52 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/core-international-crimes-casework-report-2023>.

5. Eurojust. Joint Investigation Teams – Practical Guide. 2nd ed. The Hague : Eurojust, 2023. 88 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/joint-investigation-teams-practical-guide>.
6. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust). Guidelines for Prosecuting Core International Crimes. The Hague : Eurojust, 2023. 78 p. URL : <https://www.eurojust.europa.eu/publication/guidelines-prosecuting-core-international-crimes>.
7. Freeman L. Digital Evidence and War Crimes Prosecutions: The Impact of New Technologies on International Criminal Investigations. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 350 p.
8. International Criminal Court, Office of the Prosecutor. Strategic Plan 2023–2025. The Hague : ICC, 2023. 40 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-07/2023-2025-Strategic-Plan.pdf>.
9. International Criminal Court. Policy on Case Selection and Prioritisation. The Hague : International Criminal Court, 2023. 28 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/2023-Policy-on-Case-Selection-and-Prioritisation.pdf>.
10. International Criminal Court. Policy on Case Selection and Prioritisation. The Hague : Office of the Prosecutor, ICC, 2023. 28 p. URL : <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-02/2023-Policy-on-Case-Selection-and-Prioritisation.pdf>.
11. International Criminal Court. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Judgment pursuant to Article 74 of the Statute. ICC-01/05-01/08-3343. 21 March 2016. URL : <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/08-3343>.
12. Mettraux G. The Law of Command Responsibility. Oxford : Oxford University Press, 2009. 522 p.
13. Schmitt M. N. (ed.) Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. xli, 598 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316822524>.
14. Sluiter G., Harnisch C., Buisman C., Zahar A. International Criminal Procedure: Principles and Rules. Oxford : Oxford University Press, 2013. 1176 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780199658022.001.0001>.
15. United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Geneva : United Nations, 2023. URL : <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iic/hr-ukraine>.
16. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Handbook on Complementarity: An Introduction to the Role of National Courts and the ICC in Prosecuting International Crimes. Vienna : United Nations, 2023. 132 p. URL : https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Complementarity.pdf.
17. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Manual on Mutual Legal Assistance and Extradition. Vienna : United Nations Office on Drugs and Crime, 2018. 456 p. URL : https://www.unodc.org/documents/organized-crime/MLA_Manual_E.pdf.
18. United Nations. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. New York ; Geneva : United Nations, 2022. 132 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>.

19. United Nations. Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Istanbul Protocol). 2022 revised edition. New York : United Nations, 2022. 224 p. URL : <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol>.

20. Werle G., Jeßberger F. Principles of International Criminal Law. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 711 p.

21. Велічко О. О. Участь прокурора в доказуванні воєнних злочинів: стан наукових досліджень. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 5. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.19>.

22. Єфіменко Т. С. Особливості доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.25>.

23. Кудінов С. С., Шехавцов Р. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Т. 4. № 91. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.46>.

24. Погорецький М. А. Документування і доказування міжнародних злочинів в Україні: процесуально-криміналістичні та цифрові стандарти прийнятності доказів для Міжнародного кримінального суду та спеціального військового трибуналу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 3. № 6. С. 94–114. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.94>.

25. Погоріла С. І. Використання OSINT-технологій у розслідуванні воєнних злочинів: сучасний стан і перспективи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 346–348. dspace.univd.edu.ua.

26. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. *Рада. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

27. Тимошко В. В. Використання спеціальних знань під час документування та розслідування воєнних злочинів. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2026. № 31(1). С. 307–314. DOI: <https://doi.org/10.24144/vca.2026.31.1.307>.

28. Чернецька О. В. Міжнародне співробітництво під час розслідування воєнних кримінальних правопорушень. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 2(19). С. 266–273. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(19\)-2025-266-273](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(19)-2025-266-273).

Information about the author:

Kaliuga Karina Viktorivna,

Doctor of Law, Professor,

Action Head of the Department of Criminal Law, Process and Criminalistics

Institute of Economics and Law of the

Classic Private University,

70 b, Universytetska st., Zaporizhzhia, 69002, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-9941-9690>